

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на гл. ас. Стилиян Стойчев
на тема

„Съвременният български морфологичен резултатив и неговите функционални
еквиваленти в съвременния чешки език“
от доц. д-р Маргарита Младенова

Дисертационният труд, представен от гл. ас. Стилиян Стойчев, е посветен на един от съществените проблеми на съпоставителното изследване на съвременния български и съвременния чешки език, възникващ в резултат на асиметрията между граматичните системи на двата езика. По-специално авторът се ограничава до немаркираните с преизказност и модалност индикативни резултативни форми, които от една страна представят ядрото на резултатива като цяло, а от друга страна дават възможност за вметване на работата в обозрим обем. Като теоретичен подход към нелеката пролематика на българската глаголна морфология авторът се е спрял на Теорията за функционално-семантичните полета на А. В. Бондарко и по-конкретно на концепцията на И. Куцаров и неговата школа върху морфологията на българския глагол, като цел на неговата работа е структурирането на функционално-семантичните микрополета на резултативността в двата езика (с. 10). Задачите на изследването са ясно и експлицитно формулирани (с. 10–11), като цялостната концепция на работата е ориентирана към възможностите за прилагане на резултатите от нея в практическото преподаване на чешки език в пряката работа на автора. Освен откриването на чешките еквиваленти, той установява и систематизира и някои български вътрешноезикови функционални еквиваленти на резултатива. Ст. Стойчев съчетава в работата си семасиологичния и ономасиологичния подход, прилагайки морфемен и опозитивно-компонентен анализ. Разработката се основава върху езиков материал от паралелен корпус на чешкия и българския език, който предоставя надеждни данни за преводните съответствия. Текстът съдържа задължителните за дисертационен труд реквизити – увод, цели, задачи и методи на работа, както и обширен преглед на литературата, разгледана в чисто теоретичен аспект, но и с оглед на постигнатото досега в проучването на анализирания езиков материал. Снабден е и с резюмета на чешки, руски и английски език.

Особености на труда: В работата си дисертантът прилага последователно и непротиворечиво избраната методология, което му дава възможност да опише с относителна пълнота резултативните форми в българския език като маркирана грамема в глаголната морфологична категория „вид на действието“. Разгледани са на първо място синтагматичните взаимодействия на резултатива с категориите „число“, „род“, „лице“, „статус“, „време“, „таксис“, „залог“, „аспект“, както и мястото на морфологичната категория „резултатив“ във функционално-семантичното поле на резултативността, като са включени и по-слабо проучените явления, образувачи периферията на полето (гл. 2). Изложението е ясно, максимално точно и терминологично издържано, като е проявен стремеж към абсолютна терминологична последователност, в отделни случаи дори малко хипертрофиран. Прецизно се разграничават явленията, спадащи към морфологичната категория, т.е. към ядрото на полето, от периферията, явленията на която могат да бъдат и синтактични, както и лексикални. Избраната методика на анализ се прилага последователно върху анализирания материал, като във всяка категория се прилага тестът, наречен „принцип на Смирницки“, който позволява диференцирането на явленията, спадащи към различни морфологични категории, въз основа на това, че те могат да се появят в

рамките на една и съща словоформа, за разлика от грамемите, спадащи към една и съща морфологична категория, чието съчетаване в една и съща словоформа е изключено.

В глава 3 Ст. Стойчев систематизира ветрилото от чешки функционални еквиваленти на българските резултативни форми, които са по-слабо проучени поради липсата на морфологично ядро на функционално-семантичното поле в чешкия език, така че тази проблематика не привлича достатъчно вниманието на изследвачите. Това е и един от главните приноси моменти в работата. Всички тези са богато екземплифицирани с материал от паралелния корпус InterCorp, Чешкия национален корпус и други достъпни в интернет източници за двата изследвани езика.

Научни приноси: На първо място трябва да се изтъкне, че дисертацията е пръв опит в българистичната и бохемистичната литература, а и в съпоставителното езикознание изобщо за последователно моделиране на функционално-семантичното поле на резултативността както с оглед на междуезиковите съответствия, така и с оглед на вътрешноезиковите трансформации и общата типология на явлениято. Това дава възможност за пълно обхващане и систематизация на това поле както в двата езика, така и в съпоставителен план, включително периферните части, които достигат до детайлите на граматиката и граничат с проблемите на лексикалната семантика.

1. Като най-важен принос можем да изтъкнем установяването на неморфологичните средства, с помощта на които чешкият език изразява резултативното значение, което в български се изразява с помощта на самостоятелната морфологична категория, както и чрез периферните явления за полето.
2. Не по-малък принос е установяването не само на ядрото, но и на периферията на функционално-семантичното поле на резултативността за изходния български език, на която се посвещава самостоятелна подглава 2.3.2. (с. 145–168).
3. Моделиране на функционално-семантичното поле на резултативността в чешкия език (с. 315–338). Поради липсата на ярко открояващо се във формално отношение резултативно морфологично ядро на резултативността в чешкия език в досегашните проучвания върху него не е моделирано такова поле, което се откроява предимно на базата на сравнението, в случая с българския език – източник за сравнението. Възможностите за превеждане на българските резултативни форми на чешки език провокират моделирането на такова поле, доколкото в чешкия език се отразяват адекватно съответните дискурсно реализирани резултативни форми. Наборът от преводни съответствия – т. нар. ветрила на преводните съответствия позволяват да се открият по-добре не само функционалните еквиваленти на българския резултатив, но и морфологичните, синтактичните и лексикалните средства, образуващи ядрото и периферията на собственото чешко макрополе с три основни и микрополета на резултативността.
4. Съпоставянето на функционално-семантичните микрополета на резултативността в българския и чешкия език е принос и към съпоставителното изучаване на двата езика.
5. Като самостоятелен принос, освен посочените от автора, бих добавила възможността наблюденията върху резултативното функционално-семантично макрополе в чешкия език да се използват като важни маркери, въз основа на които могат да се търсят адекватни български преводни еквиваленти на редица чешки словоформи – най-често на чешкия претерит и т. нар. от автора *посесивен резултатив*, образуван с помощта на глагола *mít* ‘имам’ в ролята на спомагателен глагол.

Авторът е взел предвид всички отправени на вътрешната защита критични бележки, свързани предимно с терминологичния апарат, така че в представения окончателен текст може да се каже, че са отстранени забелязаните недостатъци, които не бяха решаващи за стойността на цялостното изложение.

Заключение: Трудът на гл. ас. Стилиян Иванов Стойчев „Съвременният български морфологичен резултатив и неговите функционални еквиваленти в съвременния чешки език“ притежава всички качества на докторска дисертация, показва уменията на автора за самостоятелна научна работа и дава собствен принос към изследването на чешкия и българския език както поотделно, така и в съпоставителен план. Въз основа на това предлагам на почитаемото научно жури той да бъде успешно защитен, а на автора да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

София, 2.09.2014 г.

Доц.д-р Маргарита Младенова